

Türkiye'deki Dil ve Konuşma Terapistlerinin Dil Örneği Analizi Kullanımları: Tanımlayıcı Araştırma

The Use of Language Sample Analysis by Speech and Language Therapists in Türkiye: Descriptive Research

¹Hatice AKDENİZ^a, ²Namık Yücel BİROL^b

^aKapadokya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Yüksekokulu, Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü, Nevşehir, Türkiye

^bTarsus Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü, Mersin, Türkiye

ÖZET Amaç: Dil örneği analizi (DÖA), bireylerin dil becerilerini değerlendirmek ve müdahale planlarını oluşturmak amacıyla kullanılan önemli bir yöntemdir. Ancak dil ve konuşma terapistlerinin (DKT) bu analizi ne sıklıkla kullandıkları ve karşılaştıkları sorunlar hakkında sınırlı bilgi bulunmaktadır. Bu çalışmada, Türkiye'deki DKT'lerin DÖA kullanım sıklığı, yöntemleri ve karşılaştıkları zorlukların incelenmesi amaçlanmaktadır. **Gereç ve Yöntemler:** Araştırma, genel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Örneklem, Türkiye'de kamu ve özel hastaneler, üniversiteler, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan 103 DKT'den oluşmaktadır. Katılımcılar, olasılıksız örnekleme yöntemlerinden rastgele örnekleme ile seçilmiştir. Veriler, Demografik Bilgi Formu ve Dil ve Konuşma Terapistlerinin Dil Örneği Analizi Kullanımları Anketi aracılığıyla çevrim içi toplanmıştır. Anket, DKT'lerin DÖA kullanım sıklıklarını, uygulama süreçlerini ve karşılaştıkları zorlukları belirlemeyi hedeflemiştir. Verilerin analizi IBM SPSS 27.0 yazılımı kullanılarak gerçekleştirilmiş, frekans ve yüzde analizleri yapılmıştır. **Bulgular:** Çalışmanın bulgularına göre katılımcıların %48,54'ü dil değerlendirmelerinde DÖA kullandığını belirtmiştir. Katılımcıların %72'si tarafından en yaygın kullanılan yöntem Türkçe Dil Örnekleri Analiz Programıdır. DÖA kullanmayan katılımcıların %98,11'inin DÖA kullanmamalarındaki en büyük gerekçe DÖA'nın uzun zaman almasıdır. Ayrıca, katılımcıların %69,90'ı çözümleme sürecini zor bulduklarını ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra, DKT'lerin önemli bir kısmı DÖA (%68,93), dil örneğinin çözümlenmesi (%66,99), dil örneği toplama yöntemleri (%52,43) ve DÖA'nın yorumlanması (%47,57) konularında eğitim ihtiyacı duyduklarını belirtmiştir. **Sonuç:** Çalışmanın sonuçları, Türkiye'de DKT'ler arasında DÖA kullanımının yaygın olmadığını göstermektedir. Katılımcıların çoğu zaman kısıtlılığı ve çözümleme sürecinde yaşanan zorluklardan dolayı DÖA'yı tercih etmemektedir. Bu durum, DÖA kullanımının artırılması için eğitim ve kaynaklara duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır.

ABSTRACT Objective: Language sample analysis (LSA) is an important method used to evaluate individuals' language skills and to create intervention plans. However, there is limited information on how frequently speech and language therapists (SLTs) use this method and the challenges they face. This study aims to examine the frequency, methods, and challenges SLTs encounter in Türkiye regarding their use of LSA. **Material and Methods:** The research was conducted using a general survey model. The sample consisted of 103 SLTs working in public and private hospitals, universities, and special education and rehabilitation centers in Türkiye. The participants were selected using non-probability haphazard sampling. Data were collected online via a demographic information form and the Language Sample Analysis Usage Survey for SLTs. The questionnaire aimed to determine the frequency of LSA usage, the procedures followed, and the challenges faced by SLTs. Data were analyzed using IBM SPSS 27.0 software, and frequency and percentage analyses were conducted. **Results:** According to the findings, 48.54% of the participants reported using LSA in their language assessments. The most used method, preferred by 72% of participants, was Turkish-Systematic Analysis of Language Transcripts (TR-SALT). The main reason 98.11% of participants do not use LSA is that it takes too long time. Additionally, 69.90% of the participants found the analysis process difficult. In addition, a significant number of SLTs reported that they needed training on LSA (68.93%), language sample analysis (66.99%), language sample collection methods (52.43%) and interpretation of language sample analysis (47.57%). **Conclusion:** The study results show that LSA usage is not widespread among SLTs in Türkiye. Most participants prefer not to use LSA due to time limitations and difficulties in the analysis process. This result highlights the need for more training and resources to increase the use of LSA.

Anahtar Kelimeler: Dil bozuklukları; dil değerlendirmesi; dil örneği analizi; anket yöntemi

Keywords: Language disorders; language assessment; language sample analysis; survey method

KAYNAK GÖSTERMEK İÇİN:

Akdeniz H, Birol NY. Türkiye'deki dil ve konuşma terapistlerinin dil örneği analizi kullanımları: Tanımlayıcı araştırma. Türkiye Klinikleri J Health Sci. 2025;10(1):18-26.

Correspondence: Namık Yücel BİROL

Tarsus Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü, Mersin, Türkiye

E-mail: namikyucelbirol@tarsus.edu.tr

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Health Sciences.

Received: 07 Sep 2024

Received in revised form: 02 Dec 2024

Accepted: 13 Jan 2025

Available online: 22 Jan 2025

2536-4391 / Copyright © 2025 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Dil bozukluğu, dilin fonoloji, morfoloji, sözdizimi, semantik ve pragmatik alanlarından herhangi birinde veya daha fazlasında dili anlama veya üretim süreçlerindeki yetersizlikler sebebiyle dil becerilerinin edinimi ve kullanımındaki bozulma olarak tanımlanmaktadır.¹ Dil bozuklukları, çocukluktan yaşlılığa yaşam boyu devam edebilir ve semptomları zamanla değişebilir. Dil değerlendirmesi, dil bozukluğunun tanınması ve özelliklerinin belirlenmesinde, müdahale planının oluşturulmasında ve müdahalenin etkilerinin değerlendirilmesinde önemli bir role sahiptir.² Dil değerlendirmesi için standardize testler, informal testler, dil örneği analizi (DÖA), aile görüşmesi ve gözlem gibi çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Her dil değerlendirmesi yönteminin avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. Örneğin Türkçe Erken Dil Gelişimi Testi, Türkçe Okul Çağı Dil Gelişimi Testi ve Türkçe İfade Edici ve Alıcı Dil Testi gibi standardize testlerin bazı avantajları test materyallerinin yönergeleri ile birlikte hazır olmasıdır.³⁻⁵ Bu testlerin dezavantajları ise dilin tüm bileşenlerinin ayrıntılı olarak değerlendirilememesi ve doğal olmayan yapılandırılmış bir değerlendirme ortamı sunmasıdır.^{6,7} Standardize testler, yalnızca dil becerilerinin yaşa uygun olup olmadığı hakkında bilgi verir, çocuğun dil üretimi hakkında verdiği bilgiler sınırlıdır.⁸ Standardize dil testlerinin bu gibi dezavantajlarından dolayı standardize testler ve DÖA'nın birlikte kullanılması önerilmektedir.^{9,10} Dil bozukluğunda biliş, bellek ve diğer unsurların değerlendirilmesi de beklenmektedir fakat bu çalışma kapsamında, bu alanlara değinilmeyecektir.

DÖA, bireyden alınan dil örneğinin dil becerisini değerlendirmek amacıyla analiz edilmesidir. DÖA, 1930'lardan itibaren bireylerin dil yeterliliklerini doğal bağlamda değerlendirmede kullanılan bir yöntemdir.¹¹ DÖA ile elde edilen değerlendirme sonuçlarına dayalı olarak, müdahale hedefleri oluşturulur.¹²⁻¹⁴ DÖA, bireyin dil yeterliliklerini gerçekçi bir şekilde yansıttığı için klinisyenlere önerilmektedir.¹⁵ Gallagher ve Prutting, DÖA için "çocukların dil becerilerinin değerlendirmesinde yer alan en önemli parçadır" ifadesini kullanmışlardır.¹⁶ DÖA, bebeklikten yaşlılığa tüm yaş gruplarının dil becerilerinin değerlendirilmesinde kullanılabilir.

DÖA için yurtdışında; "LARSP, Computerized Language Analysis (CLAN), Computerized Profi-

ling, DSS Computer Program, Systematic Analysis of Language Transcripts (SALT) ve Sampling Utterances and Grammatical Analysis Revised (SUGAR)" gibi çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Türkiye'de DÖA gerçekleştirmek için ise Türkçe Dil Örnekleri Analiz Programı [Turkish-Systematic Analysis of Language Transcripts (TR-SALT)], Türkçe-Dil Değerlendirme Sağaltım ve Tarama Envanteri [Turkish-Language Assessment Remediation and Screening Procedure (TR-LARSP)], Gelişimsel Cümle Analizi-Türkçe [Developmental Sentence Scoring-Turkish (DSS-TR)], Üretimsel Sözdizimi İndeksi [Index of Productive Syntax-Turkish (IPSyn-TR)] ve Anlatıda Çok Dilliliği Değerlendirme Aracı-Türkçe gibi çeşitli yöntemler kullanılmaktadır.¹⁷⁻²⁶

DÖA, avantajlarından dolayı çeşitli uzmanlar tarafından önerilmektedir fakat DÖA'nın klinik ve eğitsel ortamlarda yeterince kullanılmadığı belirlenmiştir.^{14,27-29} Kemp ve Klee'nin Amerika Birleşik Devletleri'ndeki (ABD) dil ve konuşma terapistlerinin (DKT) DÖA kullanımlarına dair gerçekleştirdikleri bir anket çalışmasında, dil becerilerini değerlendirmek amacıyla DKT'lerin %97'sinin standardize dil testlerini ve %85'inin DÖA kullandıkları belirlenmiştir.²⁷ Pavelko ve ark. ABD'deki okullarda çalışan DKT'lerin, DÖA kullanımlarına dair yaptıkları çalışmada ise katılımcı DKT'lerin 1/3'ünün DÖA kullanmadığı tespit edilmiştir.¹⁴ Ayrıca bu çalışmada, okullarda çalışan DKT'lerin bir yılda gerçekleştirdiği DÖA sayısının 10'dan az olduğu ve çoğu DÖA'nın ses/video kaydı alınmadan gerçek zamanlı gerçekleştirildiği bulunmuştur. Westerveld ve Claessen Avustralya'daki DKT'lerin, DÖA kullanımlarına dair bir çalışma gerçekleştirmiştir.²⁸ Bu çalışmada, DKT'lerin %97'sinin dil becerilerini değerlendirmek için standardize testler kullandıklarını ve %90,8'inin DÖA yaptıkları belirtilmektedir. Buna rağmen DÖA kullanan klinisyenlerden sadece %37'si sistematik detaylı DÖA gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir. Bawayan ve Brown, ABD'de okullarda çalışan DKT'lerin çoğunun (%90) norm referanslı dil değerlendirme testlerini desteklemek ve doğal bağlamda dil değerlendirmesi amacıyla DÖA'yı kullandıkları tespit edilmiştir.³⁰ Buna rağmen bu çalışmadaki katılımcı DKT'ler, DÖA'ya dair bilgi sorularının ortalama olarak %50'sini doğru yanıtlamıştır. Wilder ve Red-

mond, yakın zamanda gerçekleştirdikleri çalışmada SUGAR protokolü ve CLAN yazılımı içinde otomatik analize izin veren KIDEVAL protokolünün geliştirilmesiyle beraber, ABD'deki DKT'lerin DÖA kullanımları hakkındaki güncel durumu incelemeyi amaçlamışlardır.²⁹ Bu çalışmada, katılımcı DKT'lerin %60'ı geçen yıl DÖA gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir. Kemp ve Klee, Pavelko ve ark. ve Westerveld ve Claessen tarafından gerçekleştirilen bu çalışmalar, dil değerlendirmesi için DÖA yerine standardize testlerin kullanımının yaygın olduğunu göstermektedir.^{14,27,28} Bu çalışmalarda DKT'lerin, DÖA yapmamalarının ana sebebinin zaman kısıtlılığı olduğu belirtilmiştir.^{14,27-29} Diğer nedenler ise DÖA sonuçlarının yorumlanmasındaki zorluk, DÖA konusunda eğitim ve deneyim eksikliği ve DÖA'ya dair kaynak yetersizliği olarak öne sürülmüştür. Kore'deki DKT'lerin DÖA kullanımına dair yapılan bir çalışmada ise DKT'lerin %52'sinin dil değerlendirmelerinde DÖA kullandığı tespit edilmiştir.² İngilizce konuşulan ülkelerdeki DKT'ler ile Kore'deki DKT'lerin, DÖA kullanım oranları arasında çok fazla fark olması dikkat çekicidir.

Türkiye'deki dil ve konuşma terapisi lisans programlarının minimum standartlarının belirlendiği Dil ve Konuşma Terapisi Çekirdek Eğitim Programı (2016) ile dil bilim derslerindeki asgari öğrenme kazanımları belirlenmiştir. Dil bilim derslerindeki asgari öğrenme kazanımları arasında "dil bozukluklarının değerlendirilmesi ve terapisi için gerekli olan dil örneklerini alır, söylemleri çeviri yazıya döker, anlatı dilini örnekleme için gerekli teorik ve klinik işlemlerde dil öğelerini ayırt eder, sınıflar." ifadesi yer almaktadır. Türkiye'de müfredatında "dil örneği analizi" dersi bulunan dil ve konuşma terapisi doktora programları da bulunmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'deki DKT'ler, DÖA konusunda lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim almakta ve kullanmaya yönlendirilmektedirler. ABD, Avustralya ve Güney Kore'deki DKT'lerin DÖA kullanım oranlarında farklılıklar olduğu belirlenmiştir.^{2,14,27-30} Türkiye'deki DKT'lerin, DÖA'yı meslek hayatlarında aktif olarak kullanıp kullanmadığı ve DÖA kullanmada ne gibi zorluklar yaşadıkları bilinmemektedir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki DKT'lerin DÖA kullanımlarını incelemektir. Bu araştırmadan elde edilen

sonuçların Türkiye'de DÖA ile ilgili eğitim ve kaynak gereksinimlerine yön vereceği düşünülmektedir.

Çalışmamızın araştırma sorusu aşağıda yer almaktadır:

- Türkiye'deki DKT'lerin DÖA kullanımları nasıldır?

GEREÇ VE YÖNTEMLER

ARAŞTIRMA DESENİ

Araştırmanın deseni genel tarama modelidir. Araştırmanın gerçekleştirilmesinde etik açıdan bir sakınca olmadığına dair 30 Ocak 2023 tarihinde Kapadokya Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan E-64577500-050.99-35189 sayılı etik kurul onayı alınmıştır. Bu çalışma, Helsinki Deklarasyonu prensiplerine uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

ARAŞTIRMANIN KATILIMCILARI

Araştırmanın katılımcıları, kamu ve özel hastanelerde, akademide, özel dil ve konuşma terapisi merkezlerinde ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan DKT'lerdir. Araştırmanın örnekleme, olasılıksız olmayan örnekleme yöntemlerinden rastgele örnekleme ile belirlenen 103 katılımcı DKT'den oluşmaktadır. Araştırmaya katılacak tüm katılımcılara çalışma hakkında detaylı bilgi verilmiş ve bilgilendirilmiş gönüllü onamları alınmıştır.

DÖA YÖNTEMLERİ

Bu bölümde Türkçede kullanılan başlıca DÖA yöntemleri özetlenmiştir. TR-SALT, dil örneklerinin ayrıntılı olarak transkript edilmesi ve analiz edilmesi için kullanılan sistematik bir programdır. TR-SALT, çocukların morfolojik ve sözdizimsel yapılar gibi dil gelişim özelliklerini değerlendirmek için çeşitli parametreler sunmaktadır. Bu yazılım, Türkçeye özgü dil yapılarının analizine imkân vererek, kullanıcıların elde edilen verileri detaylandırmalarına yardımcı olmaktadır.²³ TR-LARSP, çocukların dil gelişimini ve dildeki olası problemleri söz öncesi dönemden itibaren değerlendirmek için geliştirilmiş bir protokoldür.²⁴ Yaşar ve Topbaş tarafından Türkçeye uyarlanan bu protokole, dil gelişiminde 7 evreye göre çocuğun dil becerileri değerlendirilir ve dil bilgisel

yapıların ilk görülmeleri, sabitleşmeleri ve güçlü-zayıf yönleri analiz edilir.²⁴ DSS-TR, cümlelerin karmaşıklığını ve çocuğun sözdizimsel yapı kullanma becerisini değerlendirmeye yönelik bir yöntemdir.²⁵ Saban-Dülger ve ark. tarafından Türkçeye uyarlanan bu yöntemle çocukların cümle yapıları değerlendirilerek dil gelişimi hakkında bilgi edinilmektedir.²⁵ IPSyn-TR, çocukların sözdizimsel üretkenliğini değerlendirmek için kullanılan bir yöntemdir. Saban-Dülger ve ark. tarafından Türkçeye uyarlanan bu yöntem, çocuğun kullandığı sözceleri ad öbekleri, eylem öbekleri, soru ve olumsuzluk yapıları ile cümle yapıları başlıkları altında değerlendirerek çocuğun dil gelişim düzeyi hakkında bilgi verir.²⁵ SUGAR, dil örneği alınması sırasında kullanılan dil bilgisel yapıların analiz edilmesine yönelik pratik ve hızlı bir yöntemdir.²² CLAN, dil örneklerinin transkript edilmesi, analiz edilmesi ve depolanması için kullanılan kapsamlı bir yazılımdır.¹⁸ CLAN, özellikle büyük dil örneklerinin sistematik olarak analiz edilmesine olanak tanımakta ve hem niceliksel hem de niteliksel verilerin kolayca işlenmesini sağlamaktadır.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Demografik Bilgi Formu

Katılımcıların cinsiyeti, yaşları, mesleki deneyim süreleri, eğitim durumları ve çalıştıkları sahaya (hastane, akademi, özel dil ve konuşma terapisi merkezi ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi) dair bilgiler içeren formdur.

DKT'lerin Dil Örneği Analizi Kullanımları Anketi

Çalışmamızda Türkiye'deki DKT'lerin, DÖA kullanımlarını incelemek amacıyla Lee ve ark. tarafından oluşturulan anket kullanılmıştır.² "Attitude of Korean Speech-Language Pathologists toward Usage of Language Sample Analysis and Computer-aided LSA" isimli makalede yer alan anketin Türkçeye çevirisi ve adaptasyonu için Prof. Dr. Yoon Kyoung Lee'den e-posta ile izin alınmıştır. Lee ve ark. bu anket ile Güney Kore'deki DKT'lerin, DÖA kullanımlarını incelemişlerdir.² Anket, DKT'lerin dil değerlendirmesine dair uygulamaları, DKT'lerin DÖA uygulamaları ve tutumları, DÖA gerçekleştirmeye dair zorluklar, DKT'lerin DÖA'ya dair eğitim gereksinimleri ve bilgisayarlı DÖA'ya dair sorular içermektedir.

VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Anketin Türkçeye Çevirisi ve Adaptasyonu

Anket, DÖA konusunda deneyimli ve klinik dil bilim dersi vermiş olan ikinci yazar tarafından Türkçeye çevrilip adapte edilmiştir. Adaptasyon sürecinde anket maddeleri, Türkiye'deki dil ve konuşma terapisi bilim dalı terminolojisi göz önünde bulundurularak uyarlanmıştır (örneğin; "dil konuşma patoloğu" gibi ifadeler "dil ve konuşma terapisti" olarak değiştirilmiştir). Ayrıca maddeler, Korece kullanılabilen DÖA yöntemleri yerine, Türkçe için kullanılabilir DÖA yöntemlerini içerecek şekilde değiştirilmiştir (örneğin; TR-LARSP).

Türkçeye Çevrilip Adapte Edilen Anket Hakkında Uzman Görüşünün Alınması

DÖA konusunda deneyimi olan toplam üç DKT'den uzman görüşü alınmıştır. Tüm uzmanlar maddeleri uygun bulduğu için ankette herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

Anketin Ön Uygulaması

Anket, Google Formlar aracılığı ile örneklemin yaklaşık %5'i olan 9 kişide uygulanarak soruların anlaşılabilirliği, cevaplanabilirliği ve amaca uygunluğu değerlendirilmiştir. Pilot uygulama sonucunda katılımcılardan gelen geribildirimler nedeniyle anket Microsoft Formlar'a (Microsoft, ABD) aktarılmıştır ve ankete son hâli verilmiştir.

Anketin Ana Örneklem Üzerinde Uygulanması

Veriler, 2 Mayıs 2023-12 Aralık 2023 tarihleri arasında toplanmıştır. Son hâli verilen anket ve Demografik Bilgi Formu Microsoft Formlar vasıtası ile sosyal medyada paylaşılmış ve katılımcı DKT'lerin gönüllü olarak anketi doldurması beklenmiştir. Anketin katılımcılar tarafından ortalama yanıtlanma süresi 6 dk 14 sn'dir.

VERİLERİN ANALİZİ

Veriler IBM SPSS 27.0 SPSS (Armonk, NY, ABD) yazılımı ile istatistiksel olarak analiz edilmiştir. Betimsel istatistiklerde frekans ve yüzde değerleri sunulmuştur.

BULGULAR

Katılımcıların demografik bilgileri **Tablo 1**'de yer almaktadır.

Katılımcıların dil değerlendirmesi uygulamalarına dair tanımlayıcı bilgiler **Tablo 2**'de yer almaktadır. Katılımcıların %54'ü (n=56) dil değerlendirmesi için DÖA kullanmaktadır.

Katılımcıların DÖA kullanımlarına dair bilgiler **Tablo 3**'te yer almaktadır. Katılımcıların %48,54'ü (n=50) dil değerlendirmesi için DÖA kullandıklarını belirtmektedir. DÖA gerçekleştiren katılımcıların %98'i (n=49) DÖA'yı yalnızca çocuklarla veya ço-

TABLO 1: Katılımcıların demografik özellikleri (n=103).

Demografik özellikler	f	%
Cinsiyet		
Erkek	25	24,27
Kadın	78	75,73
Deneyim		
0-2 yıl	69	66,99
3-5 yıl	26	25,24
6-10 yıl	4	3,88
11-15 yıl	1	0,97
16-20 yıl	3	2,92
Çalışılan kurum		
Hastane	13	12,62
Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi	67	65,04
Özel dil ve konuşma terapisi merkezi	33	32,04
Üniversiteye bağlı merkezler	9	8,73
Diğer ^a	6	5,82
Eğitim durumu		
Lisans	71	68,93
Yüksek lisans	25	24,27
Doktora	7	6,80
Çalışma durumu		
Tam zamanlı	73	70,87
Yarı zamanlı	30	29,13
Haftalık ortalama seans sayısı		
10 veya daha az	38	36,89
11-20	14	13,59
21-30	14	13,59
31 veya daha fazla	37	35,93
Katılımcıların çalıştıkları gruplar		
Sadece çocuklar	19	18,45
Sadece erişkinler	1	0,97
Çoğunlukla çocuklar	71	68,93
Çoğunlukla erişkinler	12	11,65

^aBelediyelere bağlı dil ve konuşma terapisi merkezi, özel kulak burun boğaz hastalıkları kliniği, özel psikolojik danışmanlık merkezi, özel ev seansı.

TABLO 2: Katılımcıların dil değerlendirmesi uygulamalarına dair tanımlayıcı bilgiler (n=103).

Dil değerlendirmesi bilgileri	f	%
Dil değerlendirmesinin amacı		
Tarama	68	66,02
Tanımlama	94	91,26
Terapi planı için ön değerlendirme	95	92,23
Terapideki değişimlerin değerlendirilmesi	77	74,76
Terapi sonlandırma değerlendirmesi	75	72,81
Dil değerlendirmesi için kullanılan yöntemler		
Standardize testler	88	85
İnformel testler	82	80
Dil örneği analizi	56	54
Aile (bakım veren) görüşmesi	92	89
Öğretmen görüşmesi	21	20
Gözlem	89	86

ğunlukla çocuklarla gerçekleştirmektedir. DÖA gerçekleştiren katılımcıların %86'sı (n=43) tanımlama amacıyla kullanırken, %84'ü (n=42) terapi planı için ön değerlendirme amacıyla kullanmaktadır. DÖA gerçekleştiren katılımcıların %94'ü (n=47) dil örneğini alırken serbest oyun yöntemini kullanmaktadır. Dil örneği toplama süresi olarak katılımcıların %72'sinin (n=36) 6-10 veya 11-20 dk belirttikleri tespit edilmiştir. Katılımcıların %30'u (n=15) DÖA için 51-100 sözcük toplarken, dil örneği kaydetme yöntemi olarak katılımcıların %82'si (n=41) ses kaydı, video kaydı ile ses ve video kaydı kullanmaktadır. DÖA'yı gerçekleştiren katılımcıların %94'ü (n=47) DÖA'yı kendilerinin çözümlediklerini belirtmektedir. DÖA yöntemlerinden TR-SALT, katılımcıların %72'si (n=36) tarafından kullanılmaktadır. Aynı zamanda TR-SALT, DÖA kullanan katılımcıların %66'sı (n=33) tarafından en çok kullanılan yöntemdir. DÖA kullanmayan katılımcıların %98,11'i (n=52) DÖA kullanmama sebebini "uzun zaman alması" olarak belirtmiştir. Katılımcıların %69,90'ı (n=72) DÖA gerçekleştirmedeki zorluklardan birini çözümlenme olarak bildirmiştir.

Katılımcıların bilgisayarlı DÖA yazılımı kullanımlarına dair tanımlayıcı bilgileri **Tablo 4**'te yer almaktadır. Katılımcıların %22,33'ü dil örneği toplama, çözümlenme ve analizi amacıyla bilgisayar kullandıklarını belirtmektedir. Katılımcılar bilgisayarlı DÖA'nın en kullanışlı yönlerini çözümlenme

TABLO 3: Katılımcıların DÖA kullarımlarına dair bilgiler (n=103).

DÖA Kullanımı	f	%
Dil değeriendirilmesi için DÖA kullanımı		
Evet	50	48,54
Hayır	53	51,46
Geçen yıl değeriendirilen DÖA sayısı		
1-2 defa	9	18
3-10 defa	15	30
11-20 defa	11	22
21-30 defa	2	4
31-40 defa	4	8
40'tan fazla	9	18
DÖA değeriendirilen popülasyon		
Sadece çocuklar	28	56
Sadece erişkinler	1	2
Çoğunlukla erişkinler	-	-
Çoğunlukla çocuklar	21	42
DÖA değeriendirme amacı		
Tarama	31	62
Tanılama	43	86
Terapi planı için ön değeriendirme	42	84
Terapideki değeriensimler değeriendirilmesi	33	66
Terapi sonlandırma değeriendirilmesi	28	56
Dil örneği alma yöntemleri		
Serbest oyun	47	94
Sohbet	45	90
Anlatı (örneğin "Bana bir hikâye anlat")	32	64
Resim betimleme	39	78
Açıklama ("_____'yı nasıl yaptığını açıkla")	18	36
Gözlem	27	54
Dil örneği toplama süresi		
1-5 dk	2	4
6-10 dk	16	32
11-20 dk	20	40
21-30 dk	4	8
30 dk'dan fazla	8	16
Dil örneği için toplanan sözce sayısı		
25'ten az	4	8
25-50 sözce	13	26
51-100 sözce	15	30
100'den fazla	11	22
Belirsiz	7	14
Dil örneklerini kaydetme yöntemi		
Ses kaydı	12	24
Video kaydı	7	14
Ses ve video kaydı	22	44
Gerçek zamanlı çözümleme (transkripsiyon)	5	10
Kayıt etmem.	4	8
Dil örneklerini çözümleme yöntemi		
Kendim çözümlerim.	47	94
Başkalarının yardımıyla çözümlerim.	1	2
Bilgisayar veya akıllı telefondaki program ile çözümleme yaparım.	1	2
Çözümleme yapmam.	1	2

TABLO 3: Katılımcıların DÖA kullarımlarına dair bilgiler (n=103) (devamı).

DÖA Kullanımı	f	%
Dil örneği ile analiz edilen parametreler		
Kelime çeşitliliği	43	86
Anlamsal ilişki	32	64
Sözce uzunluğu	41	82
Sözdizimsel karmaşıklık	38	76
Dil bilgisel biçimbirimlerin kullanımı	29	58
Pragmatik beceriler	39	78
Sohbet becerileri	36	72
Artikülasyon-fonoloji becerileri	36	72
Diğer konuşma özellikleri (akıcılık vb.)	21	42
Kullanılan DÖA yöntemleri		
TR-SALT	36	72
CLAN	9	18
TR-LARSP	9	18
IPSyn-TR	5	10
DSS-TR	6	12
SUGAR	4	8
En çok kullanılan DÖA yöntemi		
TR-SALT	33	66
CLAN	2	4
TR-LARSP	7	14
IPSyn-TR	2	4
DSS-TR	5	10
SUGAR	1	16
DÖA kullanmama sebepleri		
Uzun zaman alması	52	98,11
Türkçeye uyarlanmış DÖA yöntemlerinin sınırlı olması	41	77,35
Kaynak eksikliği (örneğin; yazılım, kayıt cihazları vb.)	33	62,26
Dil örneği toplama ve analizi konusunda eğitim eksikliği	21	39,62
Dil örneği toplama ve analizi konusunda deneyim eksikliği	33	62,26
DÖA'yı yorumlama güçlüğü (örneğin; sonuçları yorumlamaya dair rehberlerin eksikliği)	24	45,28
DÖA'daki zorluklar		
Dil örneği toplama	46	44,66
Çözümleme (Transkripsiyon)	72	69,90
Analiz etme	57	55,34
Özetleme ve yorumlama	41	39,80
Analiz sonuçlarının kullanımı	24	23,30
DÖA için eğitim ihtiyacı olan alanlar		
Dil örnek toplama yöntemleri ve prosedürleri	54	52,43
Dil örneği çözümleme yöntemleri	69	66,99
DÖA ve ölçüm yöntemleri	73	68,93
Analiz sonuçlarının özetlenmesi ve yorumlanması	49	47,57
Analiz sonuçlarının terapide kullanımı	43	41,75

DÖA: Dil örneği analizi; TR-SALT: Türkçe dil örnekleri analiz programı; CLAN: Bilgisayarlı dil analizi; TR-LARSP: Türkçe-dil değeriendirme sağaltım ve tarama envanteri; IPSyn-TR: Üretimsel sözdizimi indeksi; DSS-TR: Gelişimsel cümle analizi-Türkçe; SUGAR: Sözce Örnekleri ve Dilbilgisel Analiz Revize.

(%43,70), dil örneklerinin kaydı (%26,21) ve dil örneğinin analizi (%20,39) olarak bildirmişlerdir.

TABLO 4: Katılımcıların bilgisayarlı DÖA yazılımı kullandıklarına dair tanımlayıcı bilgiler (n=103).

Bilgisayarlı DÖA kullanımı	f	%
Dil Örneği toplama, çözümleme ve analizi amacıyla bilgisayar kullanımı		
Evet	23	22,33
Hayır	80	77,67
Bilgisayarlı DÖA'nın en kullanışlı yönü		
Dil örneklerinin toplanması	3	2,91
Dil örneklerinin kaydı	27	26,21
Çözümleme (Transkripsiyon)	45	43,70
DÖA	21	20,39
Sonuçların özeti ve yorumlanması	7	6,79

DÖA: Dil örneği analizi.

TARTIŞMA

Bu çalışmada, Türkiye'deki DKT'lerin, DÖA kullandıklarını ve karşılaştıkları zorluklar incelenmiştir. Bulgular, katılımcı DKT'lerin yalnızca %48,54'ünün DÖA'yı dil değerlendirmelerinde kullandığını göstermektedir. Bu oran, benzer çalışmalarla karşılaştırıldığında oldukça düşük kalmaktadır.^{14,27-30} Örneğin Kemp ve Klee, ABD'deki DKT'lerin %85'inin ve Bawayan ve Brown ise %90'ının DÖA kullandığını belirtmiştir.^{27,30} Bununla birlikte, çalışmamızla benzer şekilde Lee ve ark. Kore'deki DKT'ler ile yaptığı çalışmada katılımcıların %47'sinin DÖA'yı dil değerlendirmelerinde kullandığını tespit etmiştir.² Türkiye'deki DKT'lerin DÖA kullanım oranlarının ABD ve Avustralya'daki DKT'lere göre düşük olmasının Türkiye'deki DKT'lerin iş yükünün fazla olması, Türkçe kaynak yetersizliği, deneyim eksikliği, Türkçeye uyarlanmış DÖA yöntemlerinin ve dil örneğinde analiz edilen parametrelere dair norm veri tabanlarının sınırlı olması gibi sebeplerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Acarlar da Türkiye'deki dil değerlendirme süreçlerinde kullanılan araçların yetersizliğini vurgulamış ve DÖA'nın bu eksiklikleri gidermede kritik bir rol oynayabileceğini ifade etmiştir.³¹

Ayrıca çalışmamızda dil değerlendirmesinde, DÖA kullanan katılımcı DKT'lerin %70'inin senede 20'den daha az sayıda DÖA gerçekleştirdiği görülmüştür. Literatürdeki diğer çalışmalarda da DKT'lerin çoğunun (%75-85,4) senede gerçekleştirdiği DÖA sayısının 20'den az olduğu bildirilmiştir.^{2,14,29} Bu du-

rumun DÖA gerçekleştirmenin zaman alması ve hem çalışmamızdaki DKT'lerin hem de ilgili diğer çalışmalardaki DKT'lerin yoğunluklu olarak çalıştığı kurumlardaki (özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi ve okullar) danışan değişiminin daha az olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Konuşulan dili metne dönüştüren otomatik konuşma tanıma teknolojilerinin kullanılmasıyla dil örneği çözümlemenin çok daha az zaman alacağı düşünülmektedir.

Çalışmamızdaki katılımcı DKT'lerin %96'sının dil örneği toplama süresinin 6 dk'dan fazla olduğu ve %66'sının 50 sözceden dil örneği topladığı tespit edilmiştir. Yakın zamanda gerçekleştirilen çalışmalar güvenilir bir DÖA ölçümü için 7-10 dk uzunluğunda veya 50 sözcelik dil örneğine ihtiyaç olduğunu göstermektedir.³²⁻³⁴ Bu durum çalışmamızdaki katılımcı DKT'lerin çoğunun güvenilir bir DÖA ölçümü için yeterli örnek topladığını göstermektedir.

Çalışmamızdaki katılımcı DKT'lerin en çok kullandıkları dil örneği alma yöntemlerinin serbest oyun ve sohbet olduğu görülmektedir. Literatürdeki diğer çalışmalarda da DKT'ler en çok kullandıkları dil örneği alma yöntemlerinin oyun ve sohbet bağlamı olduğunu belirtmişlerdir.^{2,28-30} Bu durumun hem çalışmamızdaki hem de diğer çalışmalarda katılımcı DKT'lerin ağırlıklı olarak pediatrik gruplarla çalışmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çalışmamızdaki katılımcı DKT'lerin %66'sının, en yaygın kullandıkları DÖA yönteminin TR-SALT olduğu tespit edilmiştir. Kore'deki, ABD'deki ve Avustralya'daki DKT'lerin SALT kullanımının çok daha az olduğu bildirilmiştir.^{2,27,28} Bu durumun TR-SALT'ın, diğer DÖA yöntemlerine göre çok daha erken Türkçeye kazandırılması ve elde edilen verilerin tipik gelişim gösteren çocuklara ait veri tabanı ile karşılaştırılmasına imkân tanınmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.³⁵

Çalışmamızdaki katılımcı DKT'ler, DÖA'daki zorlukları ve bu alandaki eğitim ihtiyaçlarını yoğunluklu çözümleme, analiz etme, dil örneği toplama ve yorumlama konularında bildirmişlerdir. Literatürdeki çalışmalarda da farklı ülkelerdeki DKT'ler, bu alanlarda zorluk yaşadıklarını ve eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.²

Bu çalışmanın sonuçları, Türkiye’deki DKT’lerin DÖA kullanımını artırmak için daha fazla eğitime ve kaynağa ihtiyaç duyduklarını ortaya koymaktadır. Örneğin Türkiye’de yaygın olarak kullanılan TR-SALT gibi programlar daha fazla terapist tarafından öğrenilmeli ve kullanılmalıdır. Buna ek olarak DÖA’ya dair Türkçe kaynak sayısı her geçen gün artmaktadır. Ayrıca, DKT’lerin bu analizleri daha verimli yapabilmeleri için bilgisayar destekli programların kullanımının teşvik edilmesi önemlidir.¹⁵

Araştırmamızın sınırlılıklarından birisi, katılımcıların çalıştığı sektörlerin ve deneyim sürelerinin homojen dağılmamasıdır. İleriki araştırmalarda hastanede ve üniversitelere bağlı merkezlerde çalışan DKT’lerin ve fazla mesleki deneyim süresine sahip DKT’lerin de dâhil edilmesi önerilmektedir.

SONUÇ

Bu çalışma, Türkiye’de DKT’lerin DÖA kullanımının sınırlı olduğunu, zaman kısıtlılığı ve çözümleme zorluklarının bu sınırlamanın ana sebepleri arasında yer aldığını ortaya koymuştur. DKT’lerin büyük çoğunluğu, DÖA’yı daha etkili kullanabilmek için eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Dolayısıyla, Türkiye’de DKT’lere yönelik DÖA eğitiminin artırılması ve bu yöntemin kullanılabilirliğini kolaylaştıracak kaynakların sağlanması önem arz etmektedir. Bu sonuçlar, dil ve konuşma terapisi eğitiminin içerisinde DÖA’ya daha fazla yer verilmesi gerektiğini

ve bu alanda çalışan terapistlerin pratikte daha fazla desteklenmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Teşekkür

Bu çalışma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında 1919B012218765 numaralı desteklenen projeden elde edilen verilerden üretilmiştir. Yazarlar katkılarından dolayı Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu’na (TÜBİTAK) teşekkürlerini sunar.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Hatice Akdeniz, Namık Yücel Birol; **Tasarım:** Hatice Akdeniz, Namık Yücel Birol; **Denetleme/Danışmanlık:** Namık Yücel Birol; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Hatice Akdeniz, Namık Yücel Birol; **Analiz ve/veya Yorum:** Hatice Akdeniz, Namık Yücel Birol; **Kaynak Taraması:** Hatice Akdeniz; **Makalenin Yazımı:** Hatice Akdeniz, Namık Yücel Birol.

KAYNAKLAR

- American Speech-Language-Hearing Association [Internet]. ©2024 ASHA [Cited: October 27, 2024]. Spoken Language Disorders. Available from: [\[Link\]](#)
- Lee Y, Choi J, Oh SJ, Yoon JH, Kim YS. Attitude of Korean speech-language pathologists toward usage of language sample analysis and computer-aided LSA. *Communication Sciences & Disorders*. 2020;25(3):651-68. [\[Crossref\]](#)
- Topbaş S, Güven S. Türkçe Erken Dil Gelişim Testi (TEDİL). 1. Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık; 2011.
- Topbaş S, Güven S. Türkçe Okul Çağı Dil Gelişim Testi (TODİL). 1. Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık; 2017.
- Berument SK, Güven AG. Türkçe İfade Edici ve Alıcı Dil Testi. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları; 2010.
- Paul R. *Language Disorders From Infancy Through Adolescence: Assessment and Intervention*. 5th ed. St. Louis, MO: Mosby Elsevier; 2010.
- Turnbull KLP, Justice LM. *Language Development from Theory to Practice*. 3rd ed. Boston: Pearson; 2016.
- Klatte IS, van Heugten V, Zwitserlood R, Gerrits E. Language sample analysis in clinical practice: speech-language pathologists’ barriers, facilitators, and needs. *Lang Speech Hear Serv Sch*. 2022;53(1):1-16. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
- Ebert KD, Pham G. Synthesizing information from language samples and standardized tests in school-age bilingual assessment. *Lang Speech Hear Serv Sch*. 2017;48(1):42-55. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#) [\[PMC\]](#)
- Kohnert K, Ebert KD, Pham GT. *Language Disorders in Bilingual Children and Adults*. 3rd ed. San Diego: Plural Publishing; 2013.

11. McCarthy DA. The Language Development of the Preschool Child (Institute of Child Welfare Monograph No. 4). Minneapolis: University of Minnesota Press; 1930.
12. Finestack LH, Rohwer B, Hilliard L, Abbeduto L. Using computerized language analysis to evaluate grammatical skills. *Lang Speech Hear Serv Sch*. 2020;51(2):184-204. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)] [[PMC](#)]
13. Lund NJ, Duchan JF. Assessing Children's Language in Naturalistic Contexts. 3rd ed. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall; 1993.
14. Pavelko SL, Owens RE Jr, Ireland M, Hahs-Vaughn DL. Use of language sample analysis by school-based slps: results of a nationwide survey. *Lang Speech Hear Serv Sch*. 2016;47(3):246-58. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
15. Price LH, Hendricks S, Cook C. Incorporating computer-aided language sample analysis into clinical practice. *Lang Speech Hear Serv Sch*. 2010;41(2):206-22. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
16. Gallagher TM, Prutting CA, Shiner TH. Pragmatic Assessment and Intervention Issues in Language. 1st ed. San Diego, CA: College-Hill Press; 1983.
17. Bishop DV. Automated LARSP: computer-assisted grammatical analysis. *The British Journal of Disorders of Communication*. 1984;19(1):78-87. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
18. MacWhinney B, Fromm D. Child language data exchange system tools for clinical analysis. *Semin Speech Lang*. 2016;37(2):63-73. [[PubMed](#)] [[PMC](#)]
19. Long SH, Fey ME. Computerized profiling version 6.2 (Macintosh and MS-DOS series) [Computer program]. (1989). Ithaca, NY: Ithaca College. Erişim tarihi: 01.01.2025. [[Link](#)]
20. Hixson PK. DSS computer program [Computer program]. Omaham NE: Computer Language Analysis. 1983.
21. Miller JF, Andriacchi K, Nockerts A. Assessing Language Production Using SALT Software: a Clinician's Guide to Language Sample Analysis. 1st ed. Middleton, WI: SALT Software LLC; 2011.
22. Pavelko SL, Owens RE Jr. SUGAR (Sampling utterances and grammatical analysis revised): breaking tradition. *Lang Speech Hear Serv Sch*. 2019;50(3):452-6. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
23. Acarlar F, Miller J, Johnston J. Systematic Analysis of Language Transcripts (SALT), Turkish Research Version 18 [Computer Software]. Madison, WI USA: SALT Software, LLC. 2020. Erişim tarihi: 01.01.2025. [[Crossref](#)]
24. Yaşar ÖC, Topbaş S. Profiling morpho-syntactical development of cochlear implanted children with TR-LARSP. *Clin Linguist Phon*. 2018;32(3):181-92. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
25. Saban-Dülger NS, Turan F, Özcebe E. The adaptation of developmental sentence scoring and index of productive syntax to Turkish. *J Speech Lang Hear Res*. 2022;65(3):1001-24. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
26. Maviş İ, Tunçer AM, Balo SS. The adaptation of MAIN to Turkish. *ZAS Papers in Linguistics*. 2020;64:249-56. [[Crossref](#)]
27. Kemp K, Klee T. Clinical language sampling practices: results of a survey of speech-language pathologists in the United States. *Child Language Teaching and Therapy*. 1997;13(2):161-76. [[Crossref](#)]
28. Westerveld MF, Claessen M. Clinician survey of language sampling practices in Australia. *Int J Speech Lang Pathol*. 2014;16(3):242-9. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
29. Wilder A, Redmond SM. Updates on clinical language sampling practices: a survey of speech-language pathologists practicing in the United States. *Lang Speech Hear Serv Sch*. 2024;55(4):1151-66. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
30. Bawayan R, Brown JA. Language sample analysis consideration and use: a survey of school-based speech language pathologists. *Clinical Archives of Communication Disorders*. 2022;7(1):15-28. [[Crossref](#)]
31. Acarlar F. Çocuklarda dilin değerlendirilmesi: betimleyici yaklaşım [Language assessment in children: descriptive approach]. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 2002;35(1-2):121-7. [[Link](#)]
32. Heilmann J, Nockerts A, Miller JF. Language sampling: does the length of the transcript matter? *Lang Speech Hear Serv Sch*. 2010;41(4):393-404. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
33. Guo LY, Eisenberg S. Sample length affects the reliability of language sample measures in 3-year-olds: evidence from parent-elicited conversational samples. *Lang Speech Hear Serv Sch*. 2015;46(2):141-53. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)] [[PMC](#)]
34. Wilder A, Redmond SM. The reliability of short conversational language sample measures in children with and without developmental language disorder. *J Speech Lang Hear Res*. 2022;65(5):1939-55. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)] [[PMC](#)]
35. Acarlar F, Johnston JR. Computer-based analysis of Turkish child language: clinical and research applications. *Journal of Multilingual Communication Disorders*. 2006;4(2):78-94. [[Crossref](#)]